

Yhteistyötä ja yhteisöllisyyttä - IFLA-konferenssi Columbuksessa, Ohiossa

Jarmo Saarti

Vuoden 2016 kansainvälinen kirjastoseurojen ja muiden alan toimijoiden IFLA-konferenssi järjestettiin Columbuksessa, Ohiossa. Konferenssi oli järjestyksessään jo 82. WLIC-konferenssi ja tällä kertaa teema oli yhteisöllisyyttä korostava: yhteydet, yhteistyö ja yhteisö. Yhdysvaltalaisuutta nosti esille IFLAn nykyisen presidentin Donna Scheederin avajaispuhe, jossa hän korosti toiminnan merkitystä ja kirjastojen aktiivisen muuttumisen tärkeyttä. Kirjastojen poliittinen työ on muuttumassa yhä tärkeämmäksi niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin, tämä nousi konferenssissa selkeästi esiin. Informaatiosta ja sen käyttämisestä on tulossa entistä enemmän kauppatavaraa, johon kaikenlaisilla toimijoilla on omat intressinsä.

Oma osuuteni konferenssissa alkoi edellisvuosien tapaan komiteatyöllä. Matka Columbukseseen oli haastava, mutta mielenkiintoinen. Sen kruunasi Chicago–Columbus-lennon peruutus viime hetkellä. Peruutuksen takia me tunnolliset suomalaisen kirjastoseurojen edustajat päätimme vuokrata auton ja ajaa noin 600 mailin matkan kokouspaikalle keskellä yötä – ehtiäksemme kokouksiin ajoissa.

Ajo halki yhdysvaltalaisen maatalousmaiseman osoittautui kuitenkin mieleenpainuvaksi: valtatie halkoi kyliä, jotka olivat kuin amerikkalaisista elokuvasta. Kaiken kruunasi aamiainen Twin Peaks -tyylisessä ravintolassa, jossa söimme mustikkapannukakkuja lukuisten kahvikuppien kera. Maisemassa näkyi selvästi talouden rakenteen muutos, joka konkretisoituu parhaillaan Yhdysvaltojen presidentinvaalikamppailussa ja siihen liittyvässä poliittisessa keskustelussa.

Tieteellisten kirjastojen toiminnan muutos

Osaillistuin taas sekä akateemisten kirjastojen että resurssien yhteiskäytön komiteoiden työhön. Ko-

miteatyössä nousi esille selkeästi akateemisen yhteisön ja kirjastotyön muutos. Talouden ja johtamisen haasteet kirjastoissa ovat kasvaneet ympäri maailmaa. Taloudelliset leikkaukset näyttävät olevan ajankohtaisia lähes kaikissa maissa. Johtamisen haasteena on tämän lisäksi kirjastotoiminnan uudistamisen vaade. Siirtyminen uuteen, digitaaliseen toimintaympäristöön ja tutkimuksen avoimuuden vaatimukset ovat kehittämässä tieteellisiä kirjastoja ja niiden roolia akateemisessa yhteisössä nopeasti. Haasteena näyttää olevan, että idealismin rinnalle on nyt syntynyt myös realistinen kuva avoimen tieteen vaatimuksista – kukaan ei näytä myyvän sitä enää ilmaisuudella.

Resurssien yhteiskäytön esityksissä nousi esille joitakin selvityksiä avoimen saatavuuden vaikutuksesta kaukopalveluun. Näyttää siltä, että tutkimusjulkaisujen avoin saatavuus ei ole vielä merkittävästi laskenut kaukopalvelun tarvetta esimerkiksi USA:ssa ja Italiassa. Tutkijoiden ja opiskelijoiden aineistojen käytön tapojen muutos vaatii siten myös kirjastoilta sekä opetus- että tietojärjestelmätyötä: tuntevatko opiskelijat avoimet aineistot ja niiden tiedonhankinnan tavat ja löytä-

Komiteatyössä suunnitellaan IFLAn ohjelmat

vätkö aineistojen välittäjät – sekä kaupalliset että kirjastot – erityisesti rinnakkaisistallennetut aineistot omista tietokannoistaan?

Lisäksi IFLA ja sen tekijänoikeuteen ja juriidikkaan erikoistunut komitea on ollut aktiivinen pyrkiessään vaikuttamaan aineistojen käyttöä sääteleviin kansainvälisiin sopimuksiin. Eräänä erityisalueena on ollut näkövammaisten käyttöön tarkoitettujen kirjastoaineistojen poikkeuksista säätelevä niin kutsuttu Marrakechin sopimus, jonka useat maat ovat ratifioineet tänä vuonna – poikkeuksena EU:n alue. Komitean puheenjohtaja Evelyn Woodberry kertoi, että sopimuksessa on erityisesti pyritty vaikuttamaan myös yksityisyyden suojaan liittyviin asioihin, mm. asiakkaita kerättävän tiedon minimoimiseen (esimerkkinä tekijänoikeudenhaltijoiden vaatimus vamman laadun rekisteröinnistä).

Kaikien kaikkiaan Woodberry piti tärkeänä, että kirjastot ja kirjastoalan seurat vaikuttavat kansallisesti ja kansainvälisesti tekijänoikeuksia sääteleviin sopimuksiin. Keskeisenä haasteena on ollut tekijänoikeuksien omistajien pyrkimys lisenssisopimuksilla ylittää nykyisin voimassa olevia, erityisesti kansallisia säädöksiä. IFLAn ja sen toimijoiden tärkeä tavoite on ollut kirjastojen perustoiminnan sallivat poikkeussäännökset erityisesti tutkimukseen ja opetukseen liittyen.

Kirjastojen tietojärjestelmät

Kirjastojen tietojärjestelmien kehittämisessä haasteena näyttää konferenssin esitysten mukaan

olevan uudenlaisten aineistotyyppien integroiminen saumattomasti nykyisiin tai kehitteillä oleviin tietojärjestelmiin. Cynthia Romanowski Governors State yliopistosta esitti, että kirjastojen luettelointityössä on käynnissä murroskausi. Luetteloinnin perustehtävä eli aineistojen identifiointi ja niiden löytymisen varmis-

taminen ei häviä, mutta muuttuva toimintaympäristö ja uudet teknologiat vaativat kirjastoja muuttamaan myös toimintatapojaan.

Suurimpana haasteena hän piti sitä, että teknologia ja standardit kehittyvät eriaikaisesti. Kirjastojen tietojärjestelmien linkaari on liian pitkä ja niiden tämän hetken suljettu rakenne tekee nopeat muutokset käytännössä mahdottomiksi. Samalla nopeasti kehittyvä mobiiliteknologia on entisestään saanut kirjastojen järjestelmät näyttämään vanhentuneilta.

Hän korosti sitä, että kirjastojen tulee olla aktiivisempia järjestelmän toimittajia kohtaa ja vaatia järjestelmien muuttamista. Lähdekoodin avoimuus ja aktiiviset kirjastoalan kehittäjäyhteisöt voisi olla eräs mahdollisuus nopeuttaa kirjastojärjestelmien kehittämistä.

Gordon Dunsir, järjestelmäkonsultti Skotlannista, esitti myös väitteen, että kirjastojärjestelmien kehitys on tällä hetkellä hyvin eriaikaista. Luettelointiformaatit ovat siirtymässä MARC-pohjaisista teknisistä ratkaisuista kohti funktionaalisen luetteloinnin määrittämiä luetteloinnin teoriasia ja dokumentoinnissa. Sen sijaan markkinoilla olevat kirjastojärjestelmät eivät ole pysyneet tässä formaattien kehityksessä mukana. Talous on osaltaan selkeästi ajanut kirjastot priorisoimaan sisällöllisiä vaateita ja järjestelmien kehittämistä.

Verkko-opetus ja oppiminen

Verkko-opetus näyttää vakiinnuttaneen konferenssin esitysten mukaan paikkansa kirjastoalalla

niin alan koulutuksessa kuin asiakkaiden opettamisessa ja opastamisessakin. Saima Qutab Damamin yliopistosta, Saudi-Arabiasta korosti verkko-opetusta alan sisäisessä elinikäisessä opetuksessa. Kirjastoala ja informaatioympäristömme muuttuvat hyvin nopeasti ja sen vuoksi jatkuva koulutus ja oppiminen ovat nykyään jokaisen kirjastolaisen kehittymisen elinehtona.

Qutabin tutkijaryhmän analyysin mukaan kirjastoalan järjestöt ovat maailmalla aktiivisia opetuksen antajia ja verkkokurssien järjestäjiä. Järjestöt tarjoavat sekä maksullista että ilmaista koulutusta. Myös STKS:n piirissä on keskusteltu verkko-opetuksesta ja sen kehittämisestä. Qutabin ja hänen kollegoidensa analyysi seurojen toiminnasta antoi aineistoa myös STKS:n oman opetustarjonnan kehittämiseen. Näyttäisi siltä – myös seuralle tulleen palautteen mukaan – että seuran tulee panostaa verkko-opetukseen jatkossa enemmän.

Professori Sheila Corral Pittsburghin yliopistosta kertoi omassa esityksessään opetuksen siirtämisestä virtuaaliseksi. Hänen mukaansa on jo nyt näyttöä siitä, että verkko-opetus voi olla tehokkaampaa ja syvällisempää kuin perinteinen opetus. Mutta tämä vaatii hyvää opetuksen suunnittelua niin pedagogisessa kuin teknisessä mielessä. Corralin yliopisto kurssin suunnittelussa on mukana aina sisällön opettajan lisäksi sekä tekninen että verkko-opetukseen erikoistunut suunnittelija.

Corral korosti erityisesti pedagogisen suunnittelun merkitystä ja sitä, että opetus ja sitä tukevat materiaalit tulee rakentaa aina opetustavoitteista käsin. Hänen omat kurssinsa ovat muuttuneet keskusteleavammiksi ja palautteen kautta oppimista tukeviksi niiden siirryttyä verkkoon.

Yksityisyyden suoja ja kirjastot

FAIFEn (Informaation vapaan saatavuuden ja ilmaisun vapauden komitea) sessiossa nostettiin esille kirjastojen rooli sen käyttäjien yksityisyyden suojaamisessa. Näyttää siltä, että parhaillaan on kaksi vastakkaista ajattelutapaa erityisesti yksityisyydensuojasta verkossa: toisella puolella ovat

täyttä avoimuutta korostavat ja toisella puolella yksityisyyden vahvaa suojaa korostavat henkilöt ja ryhmittymät.

Kirjastojen kannalta yksityisyyden suojassa on kaksi haasteellista osa-alueetta: Ensimmäinen on asiakkaiden kirjaston tiloissa käyttämien internet-koneiden suojaus ja toinen on asiakkaiden lainatietojen suojaus. Yhdysvalloissa kirjastoissa käydään yksityisyyden suojasta enemmän keskustelua kuin esimerkiksi Suomessa. USA:ssa kirjastot ovat kampanjoineet myös poliittisella tasolla asiaan liittyen, erityisesti kun lainsäädännöllä on yritetty tehdä muutoksia kirjaston asiakkaiden yksityisyyden suojaan edellä mainittuihin asioihin liittyen.

Näyttääkin siltä, että kirjastojen tulee suhtautua hyvin kriittisesti vaateisiin esimerkiksi lainatietojen luovuttamisesta. Verkkoyhteyksien suojattuun käyttöön on luotu myös ohjelmistoja, joiden avulla verkkoselaaminen onnistuu täysin jälkiä jättämättä (Tor-selain ja Signal-pikaviestin).

Ohion osavaltion aineistojen yhteiskäyttö

Aineistojen yhteiskäytön komitea järjesti vierailun Ohio State yliopiston Thompson kirjastoon. Yliopiston pääkampus oli valtava kuten kirjastokin. Kampuksella on noin 50 000 opiskelijaa ja palvelut kuin keskikokoisessa suomalaisessa kaupungissa. Yliopiston kirjasto on ollut aktiivinen aineistojen yhteiskäytön ja kaukolainauksen kehittämisessä kautta historiansa. Alan yksi suurimmista, ellei suurin toimija, OCLC perustettiin siellä vuonna 1967.

Osavaltion sisällä on kehitetty vaikuttava aineistojen yhteiskäyttöjärjestelmä ja sitä tukevat tietojärjestelmät. Systemmissä ovat mukana Ohion alueen akateemiset kirjastot ja yleiset kirjastot. Aineistojen tilaus- ja toimitusrutiinit ovat selkeät ja kattoivat painettujen aineistojen lisäksi myös kasvavassa määrin digitaaliset aineistot. Lisäksi yliopistokirjastoilla oli yhteinen varastokirjasto vähemmän käytetyille painetulle aineis-

Thompson kirjaston uudistetut avarat ja valoisat tilat

tolle. Kirjastoilla oli myös yhtenäiset tietojärjestelmät, jotka helpottivat sekä tilausten tekemistä, että toimittamista ja seuranta.

IFLAn uudistuminen

IFLAn toiminnassa on menossa vaihe, jossa järjestö hakee uudistusta jäykälle tavalle toimia. Presidentti Scheeder korosti useassa yhteydessä aktiivisuutta ja kirjastojen elinehtona olevaa sitoutumista vaikuttamaan käynnissä olevaan digitaaliseen muutokseen. Eräänä keskeisenä tavoitteena IFLAlla on kirjastojen integroiminen YK:n 2030 tavoiteohjelmaan, jossa kirjastoilla tulisi olla keskeinen rooli. Kirjastot ovat eräs keskeinen tekijä koulutuksessa ja siten avainasemassa kehitystyössä sekä osaamisessa että taloudessa. Ohion osavaltiossa tämä näkyi selkeästi: osavaltio panostaa sekä kirjastoihin että koulutukseen ja tämä näkyy

myös alueen vauraudessa.

Konferenssissa puhuttiin paljon myös itse konferenssin uudistamisesta: WLICn ohjelma tulisi avata uusien teknologioiden avulla useammille osallistujille verkon kautta seurattavaksi. Lisäksi sisältö halutaan muuttaa luennoista kohti osallistavampaa ja keskustelelevampaa toimintapaa.

Vuoden 2017 konferenssi pidetään Wrocławissa, Puolassa ja seuraavan vuoden 2018 Kuala Lumpurissa, Malesiassa. Ensi vuonna lisäksi järjestetään komiteoita täydentävät vaalit, joihin ehdokkaita voivat nimittää IFLAn jäsenet. Hyviä ehdokkaita ovat henkilöt, jotka pystyvät sitoutumaan aktiiviseen komiteatyöhön ja ovat kiinnostuneita komitean erikoisalasta. Kehotankin niitä lukijoita, joita kansainvälinen yhteistyö ja vaikuttaminen alan kehitykseen kiinnostavat, ottamaan selvää komiteatyöstä joko IFLAn verkkosi-

vuilta tai meiltä, joille komiteatyö on tuttua. Nimitykset ehdokkaiksi tehdään ensi talven aikana. Omasta puolestani voin suositella komiteatyötä lämpimästi: se on verkostoitumisen ja alan uusimpien virtausten seuraamisessa erinomainen väline. Samalla saa hyvän kuvan IFLAn toimintatavasta ja erilaisista kulttuureista. 📖

Tietoa kirjoittajasta

*Jarmo Saarti, kirjastonjohtaja
STKS:n puheenjohtaja
Itä-Suomen yliopisto
jarmo.saarti@uef.fi*